

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 6, 2021 | 24.06.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.6.11](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.11)

УДК 338.48

*Н. В. Якименко-Терещенко,
д. е. н, професор,
завідувач кафедри бізнес-аналітики, обліку та готельно-ресторанної справи,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
ORCID ID:0000-0003-2927-7989*

*Н. М. Побережна,
к. е. н, доцент,
доцент кафедри бізнес-аналітики, обліку та готельно-ресторанної справи,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
ORCID ID:0000-0001-8186-2216*

*Жань Хо,
аспірант кафедри бізнес-аналітики, обліку та готельно-ресторанної справи,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
ORCID ID: 0000-0001-8802-289*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ НА ОСНОВІ ФІНАНСОВО-СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ

*N. Yakimenko-Tereschenko
Doctor of Economic Sciences, Professor,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

*N. Poberezhna
PhD in Economics, Associate Professor,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

*Ran Huo
Postgraduate student, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

IDENTIFY THE DEVELOPMENT PROBLEMS OF THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS THROUGH FINANCIAL AND STATISTICAL REPORTING

Реалії, в яких опинились суб'єкти готельно-ресторанного бізнесу, вимагають від них вміння правильно ідентифікувати та оцінювати поточний стан, тенденції подальшого розвитку, а також розробляти ефективні стратегічні управлінські рішення, реалізовувати тактичні дії щодо адаптації до мінливих та складних умов зовнішнього середовища. Стаття присвячена дослідженню стану, результатів функціонування, а також визначенню різноманітних управлінських заходів щодо подальшого розвитку суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу. Увага була приділена дослідженню фінансової результативності їх діяльності в період пандемії, змінам їх кількісного складу, а також зв'язку виявленої негативної динаміки зі змінами показників споживання та витрат домашніх господарств в Україні. Виокремлено проблеми суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу, а також

акцентовано увагу на ключовому значенні підтримки та стимулювання розвитку даної сфери діяльності на макрорівні.

The realities in which the subjects of the hotel and restaurant business find themselves require from them the ability to correctly identify and assess the current state, trends for further development, as well as develop effective strategic management decisions, implement tactical actions to adapt to changing and difficult environmental conditions. The article is devoted to the study of the state, the results of functioning, as well as the definition of multi-level management measures for the further development of the subjects of the hotel and restaurant business. A study of the financial performance of their activities during a pandemic, changes in their quantitative composition, as well as the relationship of the identified negative dynamics with changes in consumption and household expenditures in Ukraine was carried out.

Analysis of statistical data grouped by financial and statistical reporting of enterprises of the hotel and restaurant and tourism business indicates a steady trend of reducing infrastructure tourism resources and the presence of a number of problems in the field of hotel and restaurant business, was strengthened by quarantine restrictions. The problems of the subjects of the hotel and restaurant business are highlighted, and focused on the key importance of supporting and stimulating the development of this area of activity at the macro level. At the macro level, it is necessary to implement strategic measures: develop a market ecosystem and public-private partnership, create a mechanism and conditions for attracting investment, provide sustainable financial support for hospitality, implement a mechanism for state support of innovative projects in hospitality. At the micro level, it is necessary to: diversify the provision of services by enterprises in terms of assortment and price; improve the quality of services, bring them up to European standards; improve the efficiency of organizing business processes in the hotel and restaurant business; use marketing concepts as a central management tool for hospitality establishments; constantly develop staff; integrate the Internet into the formation of consumer preferences and behavior; introduce innovations and innovative technologies that contribute to attracting new customers, maximizing sales, gaining guest confidence and creating a positive image of the enterprise.

Ключові слова: *готельно-ресторанний бізнес; розвиток; управління; звітність; туризм.*

Key words: *hotel and restaurant business; development; management; reporting; tourism.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. У всьому світі, і в Україні в тому числі, розвиток туризму та сфери гостинності пов'язується «... із створенням туристичного продукту, розбудовою туристичної інфраструктури, зростанням інвестицій, формуванням і укріпленням іміджу території; низкою рішень щодо урбаністичного дизайну, напрямів і форм промоції» [1, с. 6]. Однак сьогодні, внаслідок заходів щодо протидії пандемії COVID-19 та невизначеності подальшого розвитку ситуації, падіння доходів громадян як результату економічної кризи, галузь готельно-ресторанного бізнесу зазнає збитків та переформатувань, значних втрат також зазнає виїзний та внутрішній туризм. За таких умов надзвичайно важливого значення набуває вміння правильно ідентифікувати та оцінити стан та тенденції подальшого розвитку підприємств готельно-ресторанної справи з метою визначення сутнісних характеристик і особливостей їх функціонування та розробки ефективних управлінських рішень і тактичних дій для адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації та управління готельно-ресторанного бізнесу певним чином розроблені та активно обговорюються у дослідженнях сучасних науковців, серед яких Гакова М. В. [2], Коркуна О. І., Холявка В. З., Демічківський А. П. [3], Батьковець Г. А., Батьковець Н. О. [4], Завідна Л. Д. [5], Корж Н. В., Онищук Н. В. [6], Рябенка М. О. [7], Александрова В. О. [8] та ін.

Достатньо уваги науковців приділено дослідженню питань сутності та специфіки управління підприємствами готельно-ресторанного господарства [2, 3, 7], розкриттю класифікації, призначення, основних характеристик приміщень готельного господарства, видів їх архітектурних рішень [3].

Знайшли своє відображення в працях [4] результати досліджень основних проблем та бар'єрів при використанні інформаційних потоків у діяльності підприємств готельної індустрії, та результати досліджень [6]

впливу зовнішнього середовища (поширення інфекційного захворювання COVID-19 та карантинних умов) на туристичний та готельний бізнес.

Подальший розвиток отримали теоретико-методичні підходи до розробки інструментарію стратегій розвитку підприємств готельного бізнесу та управління їх ресурсним потенціалом [5, 6], підходи до узагальнення основних різновидів показників, класифікації видів та методів оцінки якості послуг готелів і ресторанів [7], запропоновано механізм підвищення якості, що визначає порядок діяльності менеджменту готелів і ресторанів [3, 7] та визначено чинники впливу та взаємозв'язку розвитку гостинно-ресторанного бізнесу та регіону його знаходження [8].

Поряд із накопиченими напрацюваннями із питань організації та стратегічного управління підприємствами готельно-ресторанного бізнесу, питання аналізу та прогнозування сучасних тенденцій розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану, результатів функціонування, а також визначення різноманітних управлінських заходів щодо подальшого розвитку суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера гостинності є основним сегментом індустрії туризму. Саме від рівня розвинутості готельно-ресторанної індустрії як в регіонах, так і в Україні в цілому залежать рівень туристопотоку як міжнародного, так і внутрішнього, рівень інвестицій та прибутковості туристичної галузі.

Попри те, що частку української економіки дедалі більше займає сфера послуг, розвиток і стійке зростання готельного бізнесу ускладнюється цілим спектром проблем. Як можна побачити з таблиці 1, кількість туристів, які були обслуговувані туроператорами та турагентами починаючи з 2013 року поступово зменшується з рівня 3,454 млн. осіб в 2013 році до рівня 2,806 млн. осіб в 2017 році та має тенденцію поступового збільшення в 2019 році до рівня 6,132 млн. осіб (приріст до 2013 року складає 77 %).

Таблиця 1.

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму (осіб) *

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	візні туристи	внутрішні туристи
2013	3454316	232311	2519390	702615
2014 ¹	2425089	17070	2085273	322746
2015 ¹	2019576	15159	1647390	357027
2016 ¹	2549606	35071	2060974	453561
2017 ¹	2806426	39605	2289854	476967
2018 ¹	4557447	75945	4024703	456799
2019 ¹	6132097	86840	5524866	520391
Приріст 2019/2013	77%	-62,6%	119,3%	-25,9%

*складено за [1]

Як бачимо, за цей період більш пріоритетним для українців був зовнішній туризм. Так, якщо в 2013 році кількість внутрішніх туристів складала 702,6 тис. осіб, то кількість туристів, що виїхали за кордон України складала – 2,519 млн. осіб. Такі ж тенденції спостерігаються і в наступних роках. Так в 2019 році кількість туристів, які обрали подорожувати Україною складає – 520,3 тис. осіб (зменшення приросту до 2013 року складає – 25,9%), а кількість туристів, що виїхали подорожувати за кордон складає – 5,524 млн. осіб (приріст до 2013 року складає 119,3%). Зазначимо, що падіння кількості іноземних та внутрішніх туристів негативно позначилося на рентабельності та прибутковості більшості підприємств готельного та ресторанного бізнесу.

Але спалах коронавірусу в 2020 році став гучним ударом для світового та українського готельного ринку. Закриті кордони держав, скасування авіасполучення, обмеження пересування у межах України між областями й абсолютна ізоляція країн одна від одного спровокували купу проблем у готельному секторі [9]. Так за даними Асоціації індустрії гостинності України, у 2019 році було здійснено близько 20 млн. поїздок по країні, а в 2020 році активним був тільки січень (гірськолижний сезон). За даними STR, влітку середній показник завантаженості готелів по Україні не перевищував 10%. Результатом впливу кризових явищ на ринку готельних послуг стало зниження завантаження готелів (до 7,3 % у червні 2020 року), прибутковості на номер (в деяких сегментах зменшена на 63 % порівняно з 2019 роком), зниження майже на 30 % вартості готельної нерухомості, а також заморожування інвестиційних проєктів. У таблиці 2 наведено показники фінансових результатів діяльності, які отримали національні підприємства, в тому числі підприємства готельно-ресторанного бізнесу (тимчасове розмішування та засоби харчування) у 2020 році.

Таблиця 2.

Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності за 2020 рік (млн. грн.)*

Показник	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього	80700,4	71,0	609655,7	29,0	528955,3
сільське, лісове та рибне господарство	81129,2	82,6	107943,5	17,4	26814,3
промисловість	-39807,5	69,2	175857,4	30,8	215664,9
будівництво	-4673,7	70,4	14094,8	29,6	18768,5
тимчасове розміщування й організація харчування	-4981,0	58,8	1850,2	41,2	6831,2
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-1762,9	53,4	882,5	46,6	2645,4

*складено за [11]

Як бачимо з таблиці 2, в 2020 році всіма підприємствами готельно-ресторанного бізнесу було отримано фінансовий результат у вигляді чистого збитку в розмірі 4981 тис. грн. При цьому, загальна кількість підприємств готельно-ресторанного бізнесу, які отримали прибуток складає 58,8% в загальній сукупності таких підприємств (сума прибутку складає – 1850 тис. грн.) та 41,2% підприємств даного виду економічної діяльності отримали збиток за результатами діяльності 2020 року, який склав 6831 тис. грн.

Як демонструє таблиця 3, за період 2013 – 2019 років відбуваються поступові зміни й в кількості засобів розміщування, які розташовані на території України.

Таблиця 3.

Кількість колективних засобів розміщування та кількість осіб, що в них перебували *

Роки	Кількість колективних засобів розміщування, од	Кількість місць у КЗР, тис. од	Кількість осіб, що перебували у КЗР, тис.	
			усього	з них іноземці
2013	6411	586,6	8303,1	1665,1
2014 ¹	4572	406,0	5423,9	551,5
2015 ¹	4341	402,6	5779,9	665,8
2016 ¹	4256	375,6	6544,8	863,7
2017 ¹	4115	359,0	6661,2	824,5
2018 ^{1,2}	4719	300,0	7006,2	917,9
2019 ^{1,2}	5335	370,6	6960,9	959,4
Приріст 2019/2013	-16	-36	-16,1	-42,3

*складено за [1]

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Зазначимо, що в період до початку поширення інфекційного захворювання COVID-19 та карантинних умов, найбільшу кількість іноземних та українських туристів в 2018 та в 2019 роках за даними статистичної звітності [9, 11] було обслуговувано у колективних засобах розміщення в наступних областях, таких як: Київська область та м. Київ (в 2018 році – 1241 тис. осіб та в 2019 році – 1226 тис. осіб), Львівська (в 2018 році – 572,1 тис. осіб та в 2019 році – 533,8 тис. осіб), Дніпропетровська (в 2018 році – 383,9 тис. осіб та в 2019 році – 377,2 тис. осіб), Одеська (в 2018 році – 289,9 тис. осіб та в 2019 році – 306,4 тис. осіб), Харківська (в 2018 році – 218,5 тис. осіб та в 2019 році – 187,2 тис. осіб) та Івано-Франківська (в 2018 році – 168,7 тис. осіб та в 2019 році – 166,3 тис. осіб).

Проте, незважаючи на достатньо високі показники кількості осіб, які користувались колективними засобами розміщення (табл. 2), динаміка зміни їх кількості до попереднього року свідчить про зниження попиту на такі засоби розміщення. Так, наприклад, у Київській області в 2019 році кількість осіб що перебували у колективних засобах розміщення складають тільки 85,3% в порівнянні з 2019 роком, у Львівській – 93,3%, у Дніпропетровській – 98,03%, у Харківській – 85,7% до попереднього року.

Впевненні, що в 2020 та в 2021 році подальшого зменшення кількості споживачів послуг уникнути було не можливо, що по-перше пов'язано з жорсткими обмеженнями карантину, а по-друге обумовлено скороченням платоспроможного попиту населення на відпочинок та послуги готелів і ресторанів (таблиця 4).

Так з таблиці 4 можемо побачити зменшення питомої ваги витрат населення на відпочинок та культуру з рівня 3,9% в 2018 році до рівня 3,4% в 2020 році в структурі загальних витрат домашніх господарств. Питома вага витрат на ресторани та готелі також має тенденцію до зменшення з рівня 3,3% в 2018 році до рівня 2,6% в 2020 році.

Таблиця 4.
Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств за цілями*

Витрати	У фактичних цінах							
	млрд. грн.	% до сукуп. витр.	млрд. грн.	% до сукуп. витр.	млрд. грн.	% до сукуп. витр.	млрд. грн.	% до сукуп. витр.
	2017		2018		2019		2020	
Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств	1977,6	100	2438,7	100	2918,2	100	3079,2	100
Продукти харчування та безалкогольні напої	817,4	41,3	991,7	40,7	1153,4	39,5	1261,0	41,0
Житло, вода, електроенергія газ та інші види палива	213,4	10,8	276,4	11,3	388,8	13,3	435,4	14,1
Відпочинок і культура	76,1	3,8	95,9	3,9	112,1	3,9	104,0	3,4
Ресторани та готелі	59,9	3,0	79,3	3,3	97,2	3,3	79,0	2,6

*складено за [10, 11]

Згідно опитуванню від Colliers International (Україна) та Vertex Hotel Group, збитки від карантину з 13 березня до 3 квітня 2020 року оцінюються в значні суми: 40% представників п'ятизіркових готелів називали втрати від 3 млн. грн, 10% – понад 8 млн. грн. Більше половини (60%) представників 4-х та 3-х зіркових готелів оцінюють економічні втрати від 500 тис. грн. до 3 млн. грн., 70% респондентів, що представляють готелі інших класів, оцінюють втрати до 500 тис. грн. [6, с. 141].

У цілому аналіз статистичних даних, згрупованих за фінансовою та статистичною звітністю підприємств готельно-ресторанного та туристичного бізнесу свідчить про стійку тенденцію скорочення інфраструктурних туристичних ресурсів та наявність низки проблем в галузі готельного та ресторанного бізнесу, що було підсилено карантинними обмеженнями.

До основних проблем підприємств готельно-ресторанної індустрії, які потребують додаткової уваги з боку керівництва та управлінців вищої ланки, необхідно віднести наступні:

- застарілу специфіку управління і методи обслуговування клієнтів;
- неефективну організаційну структуру;
- відсутність грамотної рекламної діяльності;
- неефективне управління доходами;
- застарілі основні фонди і застосування недосконалих технологій;
- неефективну цінову політику;
- низьку якість пропонованого набору послуг, на якому відбивається незадовільний стан готельних будівель, що вимагають поточного або капітального ремонту;
- відсутність резерву підготовлених кадрів, що дозволяє гнучко вирішувати проблеми сезонного коливання завантаження;
- неефективну організацію праці у ряді готелів, що приводить до підвищення трудовитрат в процесі готельного обслуговування;
- відсутність на ринку готельно-ресторанних послуг достатньої кількості кадрів, що мають необхідну для сучасних умов роботи кваліфікацію і т.д. [8, с. 90].

Вважаємо, що адаптація до нових умов потребує підтримки та стимулювання розвитку даної галузі на макрорівні – з боку держави та на мікрорівні – підприємствами готельно-ресторанного господарства.

На макрорівні доцільним є впровадження ряду стратегічно-орієнтованих заходів, які визначено відповідно до Національної економічної стратегії на період до 2030 року [12] з метою забезпечення державної економічної політики та підтримки розвитку креативної індустрії гостинності та туристичного потенціалу України. Основними з них є:

- розвиток ринкової екосистеми та державно-приватного партнерства (впровадження кластеризації ринку через грантову підтримку і державно-приватне партнерство);
- покращення менеджменту туристичних територій (дестинацій) (забезпечення умов для створення і розвитку ринкових організацій з менеджменту і маркетингу дестинацій на національному, регіональному і локальному рівнях);
- покращення системи фінансування (створення механізму та умов для проактивного залучення інвестицій, забезпечення сталої фінансової підтримки туристичної галузі – створення національного туристичного фонду, місцевих туристичних фондів, інвестиційний хабів, акселераторів);
- забезпечення промоцією туристичного продукту (створення національного туристичного інтернет-ресурсу та промокампаній всередині країни та на цільових ринках на засадах прозорості та із залученням стейкхолдерів галузі);
- впровадження інновацій та цифровізації (впровадження механізму державної підтримки інноваційних проєктів з цифровізації в галузі гостинності та туризму);
- підвищення кваліфікації (створення умов для легалізації працевлаштування у галузі);
- підтримка туристичних територій (дестинацій) та проєктів на світовому рівні (розвиток і промоції туристичних продуктів у рамках п'яти пріоритетних напрямків (MICE / Business, астро / Gastro, Культурно-пізнавальний / Culture, Медичний і рекреаційний туризм / Health, Сільський зелений туризм/ Rustic Green));
- підтримка туристичних територій (дестинацій) та проєктів на регіональному рівні (за пріоритетними напрямками (крузи Дніпром, круїзи Чорним морем, Українська Бессарабія, заповідники, сільський зелений туризм, Харків та агломерація, Одеса та агломерація, Львів та агломерація, Київ та агломерація, Карпати (лижний відпочинок), Чорнобиль, Закарпаття, Полтава та агломерація, Херсон та агломерація, святині (Умань та інші);
- вдосконалення нормативно-правової бази та ін. [12, с. 204-209].

На рівні менеджменту кожного окремого підприємства готельно-ресторанного бізнесу доцільним є впровадження заходів, які забезпечать розвиток даної сфери господарювання та ефективну її організацію:

- максимальна диверсифікація надання послуг підприємствами, як у розрізі їх асортиментного наповнення, так і у цінній сфері;
- зростання якості надання послуг, доведення їх до європейських стандартів та максимальної відповідності критеріям зірковості;
- максимізація ефективності організації бізнес-процесів готельно-ресторанного господарства;
- використання концепції маркетингу як центрального інструменту управління закладами готельно-ресторанного бізнесу;
- постійний розвиток персоналу, його професійна підготовка та перепідготовка, забезпечення їх індивідуальних компетентностей [12, с. 123-124];
- впровадження інтернету у формуванні споживчих переваг і поведінки;
- відкриття коворкінгів у готелях (наприклад, компанія Accor Hotels повідомила про плани з відкриття в готелях мережі коворкінгів під брендом WOJO);
- популяризація ділових поїздок, суміщених з дозвіллям, зокрема серед міленіалів (Bleisure Travel by Millennials) та ін. [9].

Висновки. В дослідженні вирішено важливе науково-практичне завдання з подальшого визначення ключових тенденцій, напрямків та факторів впливу на розвиток підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Основні результати дослідження полягають у такому:

з використанням статистичних даних досліджено сучасний стан розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу України за 2013 – 2020 років як основного сегменту індустрії туризму;

за результатами дослідження визначено, що розвиток готельно-ресторанного бізнесу залежить від низки факторів впливу, а саме: державного управління та підтримки, зовнішньої політичної ситуації, від зміни економічної та фінансової ситуації в країні, рівня реальних доходів домогосподарств та платоспроможності населення, міжнародних подій та надзвичайних ситуацій;

визначено проблеми підприємств готельно-ресторанної індустрії, які потребують як державної підтримки так і додаткової уваги з боку керівництва: диверсифікації та трансформації послуг з врахуванням наслідків пандемії COVID-19, підвищення якості обслуговування шляхом клієнтоорієнтованого сервісу і формування індивідуальних компетентностей персоналу, впровадження інновацій та інноваційних технологій, які сприятимуть залученню нових клієнтів, максимальній кількості продажів, завоюванню довіри гостя та формуванню позитивного іміджу підприємства.

Список використаної літератури.

1. Туристичний барометр України / *Національна туристична організація України*. 2020. URL: http://www.ntoukraine.org/strategies_ua.html (дата звернення 10.06.2021).
2. Гакова М. В. Управління підприємствами готельно-ресторанного господарства: сутність та специфіка. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2017. №13. Ч.1. С 55–60.
3. Організація готельного господарства: навч.-метод. посіб. / О.І. Коркуна та ін. Львів : Добра справа, 2019. 224 с.

4. Батьковець Г. А., Батьковець Н. О. Ефективність інформаційної підтримки управлінської взаємодії підприємств готельного бізнесу *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2016. Вип.51. С.182-187. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/batkovec4.htm (дата звернення 10.06.2021).
5. Завідна Л. Д. Готельний бізнес: стратегії розвитку : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 600 с.
6. Корж Н. В., Онищук Н. В. Вплив пандемії COVID-19 на готельну галузь. *Економічний простір*, 2020. №156. С. 140–143. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/552/535> (дата звернення 11.06.2021).
7. Рябенка М. О. Оцінка якості послуг у готелях і ресторанах. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип.52. Ч.2. С.46–51. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/ryabenska2.htm (дата звернення 11.06.2021).
8. Александрова В.О. Визначення чинників та їх вплив на розвиток готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Економічні науки*. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 45 (1266). С. 89–92. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/33904> (дата звернення 11.06.2021).
9. Берещак В. Як COVID-19 змінить готельний бізнес в Україні. *The Page. Ексклюзив* : веб-сайт. URL: <https://thepage.ua/ua/exclusive/oglyad-rinku-goteliv-sho-vidbuvayetsya-z-gotelyami-v-ukrayini> (дата звернення 11.06.2021).
10. Колективні засоби розмішування (2011-2019). *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.06.2021).
11. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності за 2020 рік. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.06.2021).
12. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : постанова міністрів України від 03 березня 2021 р. №719. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення 12.06.2021).
13. Приймак Н. С., Ніколайчук О. А., Олініченко І. В. Розвиток підприємств готельно-ресторанного бізнесу Дніпропетровської області та напрямки ефективної організації готельного господарства регіону. *Економічний вісник*, 2020. №4. С. 118–125. URL: <https://doi.org/10.33271/ebdut/72.118> (дата звернення 12.06.2021).

References.

1. Natsional'na turystychna orhanizatsiia Ukrainy (2020), "Tourist barometer of Ukraine", available at: http://www.ntoukraine.org/strategies_ua.html (Accessed 10 June 2021)
2. Hakova, M.V. (2017), "Management of hotel and restaurant enterprises: essence and specifics", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 13, pp.55–60.
3. Korkuna, O.I. and others (2019), *Orhanizatsiia hotel'noho hospodarstva* [Organization of the hotel industry], Dobra sprava, L'viv, Ukraine.
4. Bat'kovets', H.A. and Bat'kovets', N.O. (2016), "Effectiveness of information support of managerial interaction of hotel business enterprises", *Visnyk L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu, Ekonomichni nauky*, vol. 51, pp. 182–187, available at: https://tourlib.net/statti_ukr/batkovec4.htm (Accessed 10 June 2021).
5. Zavidna, L.D. (2017), *Hotel'nyj biznes: stratehii rozvytku* [Hotel business: development strategies], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.
6. Korzh, N.V. and Onyschuk, N.V. (2020), "Impact of the COVID-19 pandemic on the hotel industry", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 156, pp. 140–143, available at: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/552/535> (Accessed 11 June 2021).
7. Riaben'ka, M.O. (2020), "Evaluation of the quality of services in hotels and restaurants", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 52, no. 2, pp. 46–51, available at: https://tourlib.net/statti_ukr/ryabenska2.htm (Accessed 11 June 2021).
8. Aleksandrova, V.O. (2017), "Identification of factors and their impact on the development of hotel and restaurant business", *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «Kharkivs'kyj politekhnichnyj instytut». Ekonomichni nauky*, vol. 45 (1266), pp. 89–92, available at: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/33904> (Accessed 11 June 2021).
9. Bereschak, V. (2020), "How COVID-19 will change the hotel business in Ukraine", *The Page. Eksklyuziv*, available at: <https://thepage.ua/ua/exclusive/oglyad-rinku-goteliv-sho-vidbuvayetsya-z-gotelyami-v-ukrayini> (Accessed 11 June 2021).
10. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Collective accommodation facilities (2011-2019)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 12 June 2021).
11. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Net profit (loss) of enterprises by type of economic activity for 2020", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 12 June 2021).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), "National economic strategy for the period up to 2030", available at: www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179 (Accessed 12 June 2021).
13. Pryjmak, N.S. Nikolajchuk, O.A. and Olinichenko, I.V. (2020), "Development of enterprises of hotel and restaurant business of Dnipropetrovsk region and directions of effective organization of hotel economy of the region", *Ekonomichnyj visnyk*, vol. 4, pp. 118–125, available at: <https://doi.org/10.33271/ebdut/72.118> (Accessed 12 June 2021).